

Plumpe: Crisis jaren dertig geen voorbeeld voor nu

Werner Plumpe in lezingenreeks Zeithistorische Perspektiven

Achtergrond - 11 april 2013

De crisis van de jaren dertig vormt nauwelijks een leidraad voor de huidige economische crisis. Daarvoor was die te op zichzelf staand, zegt Werner Plumpe, hoogleraar economische geschiedenis uit Frankfurt. Maar je kunt er wel van leren dat crisisbeleid negatief kan uitpakken. “Hoe lang zijn mensen bereid te betalen voor noodlijdende landen?”

De stroom van negatieve berichten is eindeloos: hoge werkloosheid, begrotingstekorten, oplopende schulden en instortende banken. De economische crisis die in 2008 begon, woekert nog steeds voort. Hoe die zich ontwikkelt, is onzeker, zegt Werner Plumpe van de Goethe Universität Frankfurt. Hij sprak maandag tijdens de lezingenreeks 'Zeithistorische Perspektiven' in Amsterdam. Plumpe heeft geen rooskleurig beeld van de financiële toekomst. Hij ziet bijvoorbeeld grenzen aan de solidariteit van de eurolanden om te betalen voor noodlijdende staten als Griekenland en Cyprus. Ook is hij sceptisch over de toekomst van de euro.

Toch is de huidige crisis lang niet zo diep als de Grote Depressie in de jaren dertig van de twintigste eeuw, stelt hij. “De jaren 1931/1932 waren een absoluut dieptepunt. Duitsland telde ruim zes miljoen werklozen, exclusief alle ongeregistreerden die zonder werk zaten. Tegenwoordig zijn zulke aantallen onvoorstelbaar. De crisis van toen is niet te vergelijken met de situatie in 2008/2009.”

Crisiservaring

Kunnen we een diepere crisis voorkomen door lessen te trekken uit de crisis van de jaren dertig? Die vraag stond centraal tijdens de lezing in het Goethe Instituut Amsterdam. Politici van tegenwoordig hebben geen ervaring met een crisis van een dergelijke omvang, dus ze proberen te kijken aan welke lessen uit het verleden ze vandaag de dag iets hebben. Maar dat kan volgens Plumpe averechts werken. Kennis van de crisis in de jaren dertig is volgens hem niet “de heilige graal” om de huidige financiële problemen aan te pakken.

Plumpe noemt de depressie van de jaren dertig een uitzonderingssituatie. “Crisis is een normaal fenomeen in de ontwikkeling van een kapitalistisch systeem. Elke conjunctuur gaat op en neer. Maar vanaf het ineenstorten van Wall Street op 24 oktober 1929 maakte de lijn een fikse uitschieter naar beneden. Zo’n neergang was nog nooit voorgekomen.”

Schulden

Prof. Dr. Werner Plumpe (Goethe Universität Frankfurt) is toonaangevend in de Duitse economische geschiedschrijving. Hij heeft talloze publicaties op het gebied van economische geschiedenis op zijn naam, waaronder het overzichtswerk: 'Wirtschaftskrisen. Geschichte und Gegenwart' (München 2010).

De situatie in Europa was zeer gespannen in de jaren na de Eerste Wereldoorlog. Het Verdrag van Versailles resulteerde niet in een duurzame vrede. Duitsland was volgens Plumpe met handen en voeten gebonden, waardoor het niet uit de naoorlogse crisis kon komen. “Door de herstelbetalingen die Duitsland moest betalen, waren de schulden van het land 300 procent hoger dan het bruto nationaal product. Duitsland kon zijn schulden niet betalen waardoor Frankrijk het verschuldigde deel in natura kwam opeisen door het Ruhrgebied te bezetten. Daarmee werden de exportmogelijkheden voor Duitsland geblokkeerd en raakte het land paradoxaal genoeg dieper in de schulden. De crisisneurose was in het hele land merkbaar.”

Andere grote problemen van die tijd waren het protectionisme, de structurele crisis van de landbouw waarmee nog een derde van de werknemers hun loon verdiende en het monetaire systeem dat uiteen viel.

Negatieve les

Als er een parallel te trekken is tussen de verschillende economische crises, dan is dat het feit dat het structurele problemen zijn die een crisis veroorzaken. Een economische crisis reflecteert volgens Plumpe de problemen van de tijd waarin die plaats vindt. “Een zware crisis vernietigt de structuren waarin zij is ontstaan.” Daarmee doelt hij niet alleen op de munt of het economische stelsel, maar ook op het denken over de economie. Na de jaren dertig moest het liberalisme plaats maken voor de Keynesiaans politiek. Ook nu staan neoliberalen en Keynesianen tegenover elkaar.

Ook op het gebied van crisisbeleid kunnen lessen worden getrokken, ondanks het feit dat de crisis van de jaren dertig tegen een totaal andere achtergrond geschiedde dan in 2008, aldus Plumpe. Die les is een negatieve: dat politieke

instrumenten die worden ingezet om de crisis te bestrijden, de situatie ook erger kunnen maken.

De Duitse hoogleraar noemt als voorbeeld de bezuinigingen van rijkskanselier Heinrich Brüning (1930-1932). Plumpe: "Brüning verlaagde de tariefmuren, de prijzen van goederen en de arbeidslonen. Zelf leefde hij op brood en pepermuntthee, en vanwege zijn vastberadenheid om Duitsland uit de schulden te krijgen, vroeg hij dezelfde ascetische levensstijl van het hele Duitse volk. Dit bezuinigingsbeleid is vergelijkbaar met wat de Europese Unie nu van de Zuid-Europese schuldenlanden verlangt." Hoewel het beleid van Brüning ook zijn successen kende - zoals versoepeling van de Duitsland opgelegde schuldenregeling - lukte het de Weimar Republiek niet om uit de crisis te komen en mondde de onvrede van de bevolking uit in radicalisering.

Stresstest

Ook het eurostelsel vertoont nu, net als het monetaire stelsel in de jaren dertig, structurele problemen, betoogt Pumpe. "Het is te snel ingevoerd en heeft te weinig rekening gehouden met de onderlinge verschillen tussen de eurolanden. De financiële reddingsplannen doen de onderlinge solidariteit in Europa geen goed. Hoe lang zijn mensen bereid om te betalen voor noodlijdende landen? Of de euro het overleeft, is de vraag. Deze crisis is de eerste serieuze test."

De reeks '[Zeithistorische Perspektiven](#)' is gewijd aan actueel onderzoek naar de nieuwste geschiedenis van Duitsland en Europa. Werner [Plumpe sprak op 8 april 2013](#) in Amsterdam.

Lynn Stroo is masterstudent Duitslandstudies aan de Universiteit van Amsterdam.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/2888/plumpe-crisis-jaren-dertig-geen-voorbeeld-voor-nu>